

MILJÖSAMVERKAN
SKÅNE

**UNDERLAGSMATERIAL
TILL
PROTOKOLL FÖR
LANTBRUKSINSPEKTION**

Underlagsmaterial till protokoll

Underlag till checklistan

2a. Allmänt om verksamheten.....	3
Övrig lagstiftning och/eller reglering	3
2c. Egenkontroll, certifiering (Förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll)	4
2d. Areal – Markkartering – Spridningsareal.....	5
Egenkontroll.....	5
Spridningsareal.....	6
3. Stallgödsellagring (Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket).....	6
Egenkontroll.....	6
3b. Lagring av stallgödsel (Krav vid mer än 2 DE i genomsnitt på årsbasis).....	6
3c. Lagringskapacitet stallgödsel (Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket 6 §, SJVFS 2004:62, 4, 6-7 §§).....	6
Lagringsvolym	6
3d. Urin- och/eller flytgödselbehållaren täcks av ett stabilt svämtäcke eller av annan täckning (SJVFS 2004:62, 5a §)	7
3f. Lagringsutrymmet för stallgödsel är utformat så att ej avrinning eller läckage sker till omgivningen.....	7
Att tänka på vid all typ av gödsellagring!	7
3g. Tillfällig lagring i stuka (SJVFS 2004:62, 7 §, Allmänt råd).....	8
3h. Kompostering i stuka (SJVFS 2004:62, 7 §, Allmänt råd)	9
4. Växtnäring.....	10
4c. Arealen är tillräcklig i förhållande till tillförsel av stallgödsel och andra organiska gödselmedel (SJVFS 2004:62, 8-14 §§ & 18-19a §§, 20 §)	10
Fosfor	10
Kväve	11
4d. Spridningen anpassas till grödans behov (SJVFS 2004:62, 20§).....	11
4e. Andelen höst- eller vinterbevuxen mark är minst 60 % (SJVFS 2004:62, 29-34 §§)....	11
Tidpunkter	11
Godkända grödor.....	12
4f. Spridningstidpunkter samt kraven på nedbrukning av stallgödseln och/eller flytgödsel hålls (SJVFS 2004:62, 23-27 §§)	13
4g. Skyddszoner vid gödselspridning (SJVFS 2004:62, 24a-24b §§).....	14
4h. Vid spridning av flytgödsel i växande gröda har detta skett med en teknik som minskar ammoniakförlusterna.....	14
4i. Journalföring vid bortförande/mottagande av gödsel	14
4j. Används mineralgödsel?	14
5. Slam/ Aska	15
Egenkontroll.....	15
5a. Spridning av slam/aska sker	15
Är produkten ett gödselmedel eller ett avfall?	15
Slam.....	15
Vilken problematik finns?.....	15
Vad innebär certifiering?.....	16
Hur hanterar man som kommun slamspridning på ett lämpligt sätt?.....	16
Aska.....	16
Sockerbrukskalk.....	16

2a. Allmänt om verksamheten

Miljöbalken samt bestämmelser tagna utifrån den (förordningar, föreskrifter etc.) utgör grunden i miljötillsynen på jordbruksverksamhet.

I miljöbalkens 9 kapitel anges att vissa miljöfarliga verksamheter är anmälningspliktiga (C-verksamheter) alternativt tillståndspliktiga (A- eller B-verksamheter). I bilagan till förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (FMH-bilagan) definieras dessa olika typer av verksamheter. Anläggningar som inte finns nämnda där är s.k. U-anläggningar, d.v.s. står Utanför listan.

Vanligast är jordbruksföretagen klassade utifrån djurhållningen på gården. Till exempel ”anläggning för djurhållning med mer än 40 000 platser för fjäderfän”. Anläggningen har verksamhetskoden 1.10 och räknas som en tillståndspliktig anläggning, d.v.s. en s.k. B-anläggning.

Ett annat exempel är ”anläggning med stadigvarande djurhållning med mer än 100 djurenheter, dock ej hägn,” vilket utgör en s.k. C-verksamhet. En sådan anmälningspliktig verksamhet har verksamhetskoden 1.20. Vad som innebär med en djurenhet finns även det angivet i FMH-bilagan. T.ex. utgör en mjölkko en djurenhet.

I FMH-bilagan finns även fler verksamhetskoder som kan vara aktuella för jordbruksverksamheter. Det kan t.ex. gälla om en jordbruksverksamhet har en värmepanna över en viss storlek, anläggning för produktion av biogas eller någon annan typ av verksamhet. Dessa koder kan i sig utgöra grunden för om företaget behöver söka tillstånd hos Länsstyrelsen eller Miljödomstolen eller göra en anmälan till den kommunala miljönämnden.

Ansvar för miljötillsynen på jordbruksverksamheter som är klassade som A- och B-anläggningar åligger i grunden Länsstyrelsen och för övriga, d.v.s. C- och U-anläggningar, där åligger ansvaret den kommunala miljönämnden. I Skåne har dock flera kommuner övertagit tillsynen från Länsstyrelsen över jordbruksföretag som är klassade som B-anläggningar.

Övrig lagstiftning och/eller reglering

Utöver ovanstående indelning i olika typer av verksamheter och ansvarsförhållande så finns ytterligare bestämmelser som är av värde att känna till.

För viss djurhållning råder tillståndsplikt utifrån 16 § djurskyddslagen (1988:534). Det gäller t.ex. hållande av tio eller fler hästar. Detta tillstånd söks hos Länsstyrelsens djurskyddsmyndighet och berör i första hand djurskyddet hos verksamheten.

De flesta kommuner har enligt lokala hälsoskyddsföreskrifter krav på tillstånd för djurhållning inom tätort, inom detaljplanelagt område. Sådana tillstånd för djurhållning söks hos kommunens miljönämnd.

Det finns även specifika krav som gäller djurhållning, lagerhållning av gödsel, spridning av gödsel och bekämpningsmedel, kemikaliehantering med mera inom vattenskyddsområden för vattentäkt. I de fall skyddsföreskrifter har upprättats och fastställs för en vattentäkt

(ytvattentäkt alternativt grundvattentäkt) så är det brukligt att man reglerar ovanstående frågor.

2c. Egenkontroll, certifiering (Förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll)

Enligt miljöbalken (1998:808) 26 kap 19 § ska den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Den som bedriver sådan verksamhet eller vidtar sådan åtgärd ska också genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamhetens eller åtgärdens påverkan på miljön. Den som bedriver sådan verksamhet ska lämna förslag till kontrollprogram eller förbättrande åtgärder till tillsynsmyndigheten, om tillsynsmyndigheten begär det. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om kontrollen.

Enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll 1 § gäller denna förordning för den, som yrkesmässigt bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder, som omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt 9 eller 11-14 kap. miljöbalken. Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om att kraven i denna förordning ska gälla för vissa slag av yrkesmässigt bedrivna verksamheter som inte omfattas av anmälnings- eller tillståndsplikt enligt första stycket.

Enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll 2 § innebär denna förordning ingen inskränkning i de krav rörande verksamhetskontroll som en tillsynsmyndighet kan ställa i ett enskilt fall eller som kan ha föreskrivits enligt annan lagstiftning. Av 1 kap. 3 § miljöbalken följer att denna förordning inte reglerar frågor som rör arbetsmiljön.

Enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll 3 § finns allmänna bestämmelser om verksamhetsutövares kontroll i 26 kap. 19 § miljöbalken. Vad som i denna förordning sägs om verksamhet ska i tillämpliga delar även gälla sådana åtgärder som avses i 1 § första stycket.

Enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll 4 § ska för varje verksamhet finnas en fastställd och dokumenterad fördelning av det organisatoriska ansvaret för de frågor som gäller för verksamheten enligt

1. miljöbalken,
2. föreskrifter som meddelats med stöd av miljöbalken, samt
3. domar och beslut rörande verksamhetens bedrivande och kontroll meddelade med stöd av de författningar som avses i 1 och 2.

Enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll 5 § ska verksamhetsutövaren ha rutiner för att fortlöpande kontrollera att utrustning m.m. för drift och kontroll hålls i gott skick, för att förebygga olägenheter för människors hälsa och miljön. Det som förskrivs i första stycket ska dokumenteras.

Enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll 6 § ska verksamhetsutövaren fortlöpande och systematiskt undersöka och bedöma riskerna med verksamheten från hälso- och miljösynpunkt. Resultatet av undersökningar och bedömningar

ska dokumenteras. Inträffar i verksamheten en driftsstörning eller liknande händelse som kan leda till olägenheter för människors hälsa eller miljön, ska verksamhetsutövaren omgående underrätta tillsynsmyndigheten om detta.

Enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll 7 § ska verksamhetsutövaren förteckna de kemiska produkter samt biotekniska organismer som hanteras inom verksamheten och som kan innebära risker från hälso- eller miljösynpunkt. Förteckningen ska uppta följande uppgifter om produkterna eller organismerna:

1. Produkten eller organismens namn,
2. omfattning och användning av produkten eller organismen,
3. information om produktens eller organismens hälso- och miljöskadlighet, samt
4. produktens eller organismens klassificering med avseende på hälso- och miljöfarlighet.

Enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll 8 § får Naturvårdsverket och Socialstyrelsen inom sina ansvarsområden enligt förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken meddela ytterligare föreskrifter om tillämpningen av denna förordning. Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om hur den som utövar miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. miljöbalken ska utöva sådan kontroll som avses i 26 kap. 19 § miljöbalken

LRF Miljöhousesyn är ett bra exempel på egenkontrollprogram.

2d. Areal – Markkartering – Spridningsareal

Egenkontroll

Kontroll av markkartan (omkartering) bör normalt ske vart 10:e år. Kortare intervall (7-9 år) kan vara lämpligt vid varierande jordartsförhållanden, stort kalkningsbehov, intensiv vallodling, lätta jordar eller ändrad stallgödselanvändning. Längre intervall (11-15 år) kan vara aktuellt vid jämna jordartsförhållanden, inget kalkningsbehov, måttlig stallgödseltillförsel, beräknad växtnärbalans för P och K i växtföljden eller regelbunden uppföljningskartering. Uppvisar den första omkarteringen förväntade resultat utifrån gödsling och skördar, kan det längre intervallet tillämpas vid nästa omkartering om gödslingsråden följs. Vid låga växtnäringstillstånd i marken är det dock särskilt viktigt att markkartering sker regelbundet, så att inga oväntade skördeförstuster uppkommer till följd av felaktig gödsling. Uppföljningskartering avser extensivare provtagning som sker minst vart 3:e år. Denna kan antingen avse vissa intressanta provpunkter, ca var 5:e jämfört med fullständig markkartering, som fastläggs genom GPSpositionering (globalt positioneringssystem) eller provtagning längs en linje som väl representerar skiftets dominerande jordart. Varje linje bör högst representera 15 ha. Analys som sker efter linjeprovtagning kan inte direkt jämföras med punktkartering, eftersom provpunkterna inte sammanfaller. Återkommande linjeprovtagning kan däremot jämföras med tidigare provtagningar. I första hand rekommenderas uppföljningskartering med GPS-positionering, eftersom det ger bättre underlag för anpassad gödsling. Vid kortare tidsmässigt intervall mellan provtagningarna kan man snabbare avgöra om växtnäringshalten ökar, minskar eller ligger kvar på oförändrad nivå. För att kunna jämföra analysvärden mellan olika år är det nödvändigt att proven tas ut vid samma årstid. (Riktlinjer för gödsling och kalkning 2010 JBV Jordbruksinformation 13-2009)

Spridningsareal

Vad som får räknas in i spridningsarealen framgår i checklistan. Det framgår i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring (SJVFS 2004:62) 18 §.

3. Stallgödsellagring (Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket)

Egenkontroll

Enligt SJVFS 2004:62 4 b § ska inom känsliga områden dokumentation finnas över hur lagringsvolymen i enlighet med 4 a § har beräknats. Dokumentationen ska sparas och finnas tillgänglig så länge beräkningen gäller för företaget.

3b. Lagring av stallgödsel (Krav vid mer än 2 DE i genomsnitt på årsbasis)

Gödselplatta – En definition bör kunna vara - en hårdjord tät yta (ej asfalt) som är utformad så att all form av näringsläckage till omgivningen minimeras. Viktigt vid utformning av en gödselplatta är plattans lutning ev. anslutningar till behållare och ev. behov av extra stödkanter/vulster.

Flyt- urinbehållare - Påfyllning av urin och flytgödsel till urin- och flytgödselbehållare ska ske under täckning. Undantag gäller dock vid påfyllning som sker innan ett svämtäcke återskapats. Vid påfyllning av icke pumpbar gödsel till urin- och flytgödselbehållare får denna ske ovanifrån förutsatt att öppningen i täckningen hålls så liten som möjligt för att minimera ammoniakförlusterna.

3c. Lagringskapacitet stallgödsel (Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket 6 §, SJVFS 2004:62, 4, 6-7 §§)

Minsta lagringstid är för;

All djurhållning < 10 de – 6 månader

Nöt, hästar, får och getter > 10 de – 8 månader

Annan djurhållning > 10 de – 10 månader

Från dessa krav undantas dock jordbruksföretag med högst två djurenheter i genomsnitt på årsbasis.

Lagringsvolym;

Lagringsutrymmen för stallgödsel i jordbruk eller andra verksamheter bör åtminstone vara så stora att gödseln kan lagras under perioder och väderleksförhållanden då spridning är förbjuden eller olämplig, eller tills dess gödseln kan tas om hand på annat sätt.

Följande punkter bör ingå vid bestämning av lagringsvolym:

- Utsöndrad mängd träck och urin. Faktorer som djurslag utifrån produktionsinriktning, djurantal, foderstat och uppfödningssintensitet ska beaktas vid beräkning av utsöndrad mängd träck och urin.
- Tillsats av strömedel.
- Vattentillskott genom spill-, disk- och rengöringsvatten samt i form av nederbörd som faller på lagringsytorna eller andra ytor som avvattnas till lagringsbehållaren.
- Omsättningsförluster som innebär minskande gödselvolym under lagringsperioden i system med mycket strömedel.
- Vid bestämning av lagringsvolym kan schablonvärdena för olika produktionsinriktningar i bilaga 7 i SJVFS 2004:62 användas som utgångspunkt.
- Dokumentation ska finnas över hur lagringsvolymen i enlighet med ovanstående har beräknats. Dokumentationen ska sparas och finnas tillgänglig så länge beräkningen gäller för företaget.

3d. Urin- och/eller flytgödselbehållaren täcks av ett stabilt svämtäcke eller av annan täckning (SJVFS 2004:62, 5a §)

Vid lagring av stallgödsel ska flytgödselbehållare och urinbehållare ha ett stabilt svämtäcke eller annan täckning som effektivt minskar ammoniakförlusterna. Om ett svämtäcke eller annan täckning på en behållare bryts eller skadas ska det återskapas snarast möjligt. Om svämtäcket på en flytgödselbehållare skadas eller bryts i samband med omrörning eller spridning av gödseln bör ett stabilt svämtäcke ha återskapats inom **14 dagar**. Efter en fullständig tömning kan en något längre tid acceptera som gödselnivån i behållaren är så låg att det av praktiska skäl inte går att t.ex. blanda ner fastgödsel eller halm. Tiden för återskapande bör vid tömning räknas från det att gödsel åter börjar tillföras behållaren. På en urinbehållare bör ett stabilt svämtäcke återskapas inom **7 dagar** efter spridning. Om annan täckning, exempelvis tak, skadats bör detta åtgärdas inom **14 dagar**. Om inte detta är praktiskt möjligt bör alternativ täckning användas för att minimera ammoniakförluster under den tid det tar att åtgärda skadan på den ursprungliga täckningen.

3f. Lagringsutrymmet för stallgödsel är utformat så att ej avrinning eller läckage sker till omgivningen

Att tänka på vid all typ av gödsellagring!

Alla lagringsplatser för stallgödsel ska vara utformade på ett godtagbart sätt med hänsyn till läckage och avrinning från lagringsplatsen. Finns det risk att lakvatten från lagrad gödsel medför olägenhet för människors hälsa eller miljön måste utrymmet utformas så att läckage och avrinning till omgivningen inte sker. Risk för olägenhet för människors hälsa eller miljön anses särskilt föreligga om ytvatten eller grundvatten förorenas genom avrinning eller läckage från lagringsplatsen.

Placeringen av lagringsplats för gödsel bör alltså väljas så att;

Eventuellt läckage från lagringsplatsen får så liten negativ effekt på omgivningen som möjligt, t.ex. att gödsel inte spolats ned i närliggande ytvatten eller förorenar grundvatten

Olägenheter för människors hälsa i form av t.ex. lukt och flugor inte uppkommer för närboende.

För att säkerställa att läckage och avrinning från ett lagringsutrymme för stallgödsel inte sker bör lagringsutrymmet regelbundet inspekteras så att defekter kan upptäckas och åtgärdas.

Observera att gödsellagring inne i stallbyggnad, exempelvis i ströbädd, får inräknas i utrymme för lagring av stallgödseln dock får mellanlagring direkt på mark utomhus inte tillgodoräknas lagringsvolymen.

3g. Tillfällig lagring i stuka (SJVFS 2004:62, 7 §, Allmänt råd)

Nedan redovisas de två varianter som ofta diskuteras avseende lagring av fastgödsel i fält. Observeras bör vid denna typ av lagring de beslut som ev. kan vara aktuella för företaget att beakta avseende ex beslut om tillståndsplikt eller anmälningsplikt där ofta villkor resp. försiktighetsmått finns som reglerar denna typ av hantering av fastgödsel.

Tillfällig lagring av stallgödsel eller andra organiska gödselmedel i stuka i fält bör endast ske av gödsel som kan lagras till minst 1 meters höjd. Lagringstiden bör alltid hållas så kort som möjligt vid denna typ av lagring och enl. praxis har man ofta talat om max **3 veckors** lagringstid. En begränsad lagringstid är motiverad i synnerhet om kväveinnehållet, i gödseln är högt (t.ex. fjäderfägödsel eller nötgödsel med liten halminblandning). Gödsel med större inblandning av strömedel och som kan lagras uppåt 2 meters höjd, gödsel med lågt näringsinnehåll eller komposterad gödsel bör kunna lagras under något längre tid.

Vid tillfällig lagring av stallgödsel eller andra organiska gödselmedel i fält bör följande beaktas:

1. Att stukan placeras på det fält där gödseln senare ska spridas. Vid återkommande lagring på samma fält bör lagringsplatsen flyttas inom fältet och inte återkomma till samma plats inom en period av 5 år.
2. Att mängden gödsel som läggs ut inte är större än vad som kan anses motiverat med hänsyn till växtnäringsbehovet på det aktuella fältet.
3. Att lagringsplatsen väljs eller anordnas så att läckage till följd av utlakning eller ytvavrinning från gödseln vid tö eller häftigt regn kan undvikas och att ytvatten eller dricksvattentäkt inte riskerar att förorenas.
4. Att lagringen inte sker på plats där det finns risk för översvämning, ansamling av vatten eller hög grundvattennivå under lagringstiden.

5. Att jordarten på lagringsplatsen är av sådan karaktär att den förhindrar snabb genomrinning genom markprofilen.
6. Att lagringen inte sker direkt ovanför kända dräneringsledningar.
7. Att utläggningen kan ske utan att markskador uppkommer.
8. Att lagringsplatsen väljs eller anordnas så att olägenheter i form av t.ex. lukt och flugor inte uppkommer för närboende

3h. Kompostering i stuka (SJVFS 2004:62, 7 §, Allmänt råd)

Kompostering av stallgödsel i jordbruk som har krav på utrymme för lagring bör i första hand utföras i utrymmen som uppfyller kraven för lagring.

Kompostering av gödsel som kan lagras till minst 2 meters höjd och som behöver komposteras innan spridning kan dock ske i stuka i fält. Vid sådan kompostering bör följande beaktas:

1. Att komposteringen i första hand sker under sommarhalvåret (april till oktober). Detta är dock inte lika angeläget när det gäller gödsel med riklig inblandning av strömedel t.ex. hästgödsel.
2. Att gödseln sprids vid närmast lämpliga tillfälle efter det att komposteringen av materialet är avslutad.
3. Att kompost som ligger kvar längre än till oktober månad täcks med tätt material. Hästgödsel eller dylikt med stor inblandning av halm behöver dock inte täckas.
4. Att utläggning i en och samma kompost sker under en begränsad tidsperiod.
5. Att komposten placeras på åkermark som är i bruk och på det fält där gödseln senare ska spridas. Vid återkommande lagring på samma fält bör komposteringsplatsen flyttas inom fältet och inte återkomma till samma plats inom en period av 5 år.
6. Att en gröda anläggs på platsen så snart som möjligt efter det att gödseln avlägsnats.
7. Att lagringsplatsen väljs eller anordnas så att läckage till följd av utlakning eller ytavrinning från gödseln vid tö eller häftigt regn kan undvikas och att ytvatten eller dricksvattentäkt inte riskerar att förorenas.
8. Att lagringen inte sker på plats där det finns risk för översvämning eller ansamling av vatten under komposteringstiden.
9. Att jordarten på platsen inte är av sådan karaktär att det sker en snabb genomrinning genom markprofilen. Sandjordar bör därför undvikas. Tyngre jordar kan bearbetas ytligt innan kompostering för att undvika att snabb genomrinning sker genom sprickor och maskgångar.

10. Att grundvattenytan på platsen inte ligger nära markytan och att det inte förekommer risk att grundvattenytan stiger till markytans nivå under komposteringstiden.
11. Att komposten inte placeras på en plats som utgör infiltrationsområde för dricksvattentäkt.
12. Att komposteringen inte sker direkt ovanför kända dräneringsledningar.
13. Att utläggningen kan ske utan att markskador uppkommer.
14. Att komposteringsplatsen väljs så att olägenheter för närboende i form av t.ex. lukt och flugor inte uppkommer.
15. Att komposten ordnas på sådant sätt att kompostering främjas bl.a. genom att storlek och utformning på stukan anpassas så syrebrist kan undvikas.

4. Växtnäring

4c. Arealen är tillräcklig i förhållande till tillförsel av stallgödsel och andra organiska gödselmedel (SJVFS 2004:62, 8-14 §§ & 18-19a §§, 20 §)

Fosfor

Under en femårsperiod får det max tillföras 22 kg totalfosfor per hektar spridningsareal och år. Gödseln ska ha tillförts på hela spridningsarealen om inte verksamheten har tillgång till större spridningsareal än vad som krävs för att klara kravet på 22 kg totalfosfor per hektar spridningsareal och år.

Det finns övergångsbestämmelser för jordbruksföretag som i genomsnitt har fler än tio djurenheter på årsbasis och som inte efter den 1 januari 2006 har beslut avseende anmälan eller tillstånd enligt MB. Fram till 2013 får dessa verksamheter tillföra stallgödsel beräknat på djurtätheten enligt tabellen i bilaga 5 till SJVFS 2004:62 (bilaga 1 till checklistan).

Fosforinnehållet kan bestämmas genom ett schablonvärde på mängden fosfor som utsöndras från olika djurslag enligt bilaga 8 till SJVFS 2004:62 (bilaga 2 till checklistan) eller genom en balansberäkning. I en fosforbalansberäkning ska följande ingå:

Ingående värden i balansen

- Foder (även till avkomma om dessa räknas till moderdjuret)
- Eventuella livdjur som köpts in och som växer till i verksamheten

Utgående värden i balansen

- Levererade produkter (mjölk, kött, ägg, skinn m.m.)
- Sålda liv- och utslagsdjur

Differensen mellan in- och utgående värden i balansen kan anses utgöra den mängd fosfor som utsöndras med stallgödseln.

Om fosforinnehållet i stallgödseln har bestämts genom balansberäkningar bör dessa beräkningar dokumenteras. Beräkningarna bör sparas under minst sex år.

Kväve

Max 170 kg kväve per hektar spridningsareal och år får tillföras. Räknat som ett genomsnitt för verksamhetens hela spridningsareal. Kväve som förloras i samband med spridningen får inte räknas bort från gödselns ursprungliga kväveinnehåll. Dessutom får max 60 kg lättillgängligt kväve tillföras inför höstsådd av oljevaxter respektive 40 kg lättillgängligt kväve inför höstsådd av övriga grödor. Dessutom ska den mängd lättillgängligt kväve som tillförs vara anpassad till grödans behov.

Observera att begränsningen av max tillförsel av kväve och fosfor gäller bara stallgödsel och andra organiska gödselmedel och därmed inte mineralgödsel.

4d. Spridningen anpassas till grödans behov (SJVFS 2004:62, 20§)

Kvävetillförseln via gödselmedel ska begränsas så att den inte överstiger grödans behov utifrån växtplatsens produktionsförmåga. En beräkning av gödslingsbehovet ska göras med utgångspunkt från den förväntade skördenivån för det aktuella fältet. Vad som ska ingå finns i bilaga 6 till SJVFS 2004:62. Till hjälp för beräkningen finns bilaga 9 med schablonvärden för kväveinnehåll och förluster, bilaga 10 med schablonvärden för ungefärlig verkan av stallgödsel vid jämn spridning, bilaga 11 om olika grödors förfruktseffekt och bilaga 12 med långsiktig kväveverkan av stallgödsel. Information finns även i Jordbruksverkets riktlinjer för gödsling och kalkning.

Beräkningen ska användas som utgångspunkt för gödslingen och dokumenteras skriftligen i t.ex. växtodlings- eller gödslingsplan. Utförd gödsling ska också dokumenteras.

4e. Andelen höst- eller vinterbevuxen mark är minst 60 % (SJVFS 2004:62, 29-34 §§)

Om ett jordbruksföretag har mer än 5 hektar åkermark i Blekinge, Skåne eller Hallands län ska minst 60 procent av marken vara höst- eller vinterbevuxen, så kallad grön mark. Det är bara åkerareal som berörs av bestämmelserna, inte betesmark utanför åkern.

Reglerna är framförallt till för att minska utlakningsförlusterna av kväve under höst- och vinterperioden samt att minska jorderosionen. Anledningen till att utlakningen blir mindre beror dels på att under den tid temperaturen främjar biologisk aktivitet i marken kan växter med ett utvecklat rotsystem ta upp kväve som mineraliseras och dels att växter tar upp vatten genom markprofilen och hämmar därmed utlakningen. Även risken för jorderosion minskar och därmed borttransport av fosfor och andra näringsämnen som är bundna till jordpartiklar.

Tidpunkter (sådd-brytning)

För att åkermark ska anses vara höst- eller vinterbevuxen måste grödor senast sås och tidigast brytas enligt följande tabell.

Gröda	Sådd senast	Får brytas tidigast
Övervintrande gröda t.ex. höstspannmål eller höstoljeväxter ^a	15 oktober	Nästa vår
Vall, fleråriga frukt- och bärodlingar, energiskog ^b		20 oktober
Stubb efter spannmål eller oljeväxter (obearbetad sedan axgång resp. blomning)		20 oktober (Ingen jordbearbetning eller kemisk behandling får ske innan dess)
Vall och fånggrödor med mer än 1/4 baljväxter		Nästa vår
Fånggrödor ^b	31 juli	20 oktober
Fånggrödor ^c	15 oktober	Nästa vår

^a Sådd av t.ex. höstvetete som huvudgröda som inte kommer att brytas förrän året efter ska vara utförd senast den 15 oktober.

^b Tillväxten av vall, fleråriga frukt- och bärodlingar, energiskog samt fånggrödor som är sådda före den 1 augusti får man tidigast avbryta, mekaniskt eller kemiskt, den 20 oktober.

^c Tillväxten av fånggrödor sådda den 1 augusti eller senare får avbrytas tidigast under efterföljande vårsäsong

När det gäller vall och fånggrödor med 1/4 baljväxter är det med avseende på ytandel av växttäcknet som räknas.

Godkända grödor

Grödor som är godkända att användas för att marken ska räknas som höst- eller vinterbevuxen är följande:

1. vall
2. höstoljeväxter
3. höstsäd
4. sockerbetor, fodersocker- och foderbetor, morötter, rödbetor och andra liknande rotväxter (ej potatis)
5. fleråriga frukt- och bärodlingar
6. energiskog
7. fånggrödor

Även åkermark efter spannmåls- och oljeväxtodling får räknas som höst- eller vinterbevuxen, men bara om marken är obearbetad från axgång i spannmålsodling respektive från blomning i oljeväxtodling. Grödorna ska vara sådda med en normal utsädesmängd

Som höstbevuxen åkermark får i Blekinge, Skåne och Hallands län även räknas fånggrödor i form av vitsenap och oljerättika sådda före den 20 augusti.

Definitioner:

Fånggrödor – Växtlighet som har sin huvudsakliga tillväxt mellan två huvudgrödor och som odlas med syfte att minska växtnäingsförluster efter huvudgrödans skörd

Efterföljande vårsäsong - Efterföljande vårsäsong börjar när förberedelser kan starta inför vårbruket, dock tidigast den 1 januari.

4f. Spridningstidpunkter samt kraven på nedbrukning av stallgödseln och/eller flytgödsel hålls (SJVFS 2004:62, 23-27 §§)

Inga gödselmedel (inkluderar mineralgödsel) får spridas under 1 nov- 28 feb. Spridning i fånggröda är inte tillåtet.

Ny

Spridningsregler för stallgödsel i Skåne, Blekinge och Halland												
Flytgödsel (pumpbar, ts-halt < ca 12 %)												
Växande gröda	Speciell teknik vid spridning											
Obevuxen mark	4 timmar				4 timmar							
Fastgödsel (stapelbar till 1 m höjd, ts-halt > 20 %)												
Växande gröda	Speciell teknik vid spridning											
Obevuxen mark	4 timmar				4 timmar							
Kletgödsel (ej pumpbar, ts-halt ca 12-20 %)												
Växande gröda	Speciell teknik vid spridning											
Obevuxen mark	4 timmar				4 timmar							
Urin (Urin och gödselvatten, ts-halt ca 2-3 %)												
Växande gröda	Speciell teknik vid spridning											
Obevuxen mark	4 timmar				4 timmar							
Månad	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
	Totalt spridningsförbud											
	Tillåtet, speciell teknik för flytgödsel											
	Tillåtet, myllning (minst 5 cm) inom 4 timmar											
	Tillåtet före höstoljeväxter, max 60 kg lättillgängligt N, myllning inom 4 timmar											
	Tillåtet till övrig höstsådd men endast vid mer än 15% ler (lättilera), max 40 kg lättillgängligt N, myllning inom 4 timmar											
	Tillåtet med undantag för fjäderfägödsel, nedbrukning inom 4 timmar											
											2011	
LÄNSSTYRELSEN I SKÅNE LÄN	LÄNSSTYRELSEN HALLANDS LÄN				Detta material har delvis finansierats med EU-medel							

Vid spridning av gödselmedel ska hänsyn tas till jordförhållandena, t.ex. vid genomsläppliga jordar är det lämpligt att gödselgivan delas upp på fler spridningstillfällen för att minska risken för läckage.

4g. Skyddszoner vid gödselspridning (SJVFS 2004:62, 24a-24b §§)

Spridning av gödselmedel får inte ske om marken är snötäckt, frusen, vattenmättad eller översvämmad. Det måste finnas ett skyddsavstånd på minst 2 meter till vattendrag och sjöar. Kontrollera hur lantbrukaren klarar av att hålla skyddsavståndet, lämplig teknik vid spridning med centrifugalspridare är kantvinge eller limiter. Om marken mot vattendrag eller sjö lutar mer än 10 % (10/100) får inte gödselmedel spridas.

4h. Vid spridning av flytgödsel i växande gröda har detta skett med en teknik som minskar ammoniakförlusterna

1. Bandspridningsteknik (släpplangspridare) eller annan liknande teknik som innebär att gödseln direkt placeras på marken under växttacket,
2. myllningsaggregat eller annan liknande teknik som innebär att gödseln placeras direkt i marken,
3. teknik som innebär att 1 del gödsel späds ut med minst ½ del vatten före spridningen, eller
4. teknik som innebär att spridningen följs av bevattning med minst 10 millimeter vatten. Bevattning ska påbörjas senast inom fyra timmar och vara avslutad inom tolv timmar efter det att spridningen inleddes. Om det regnar får regnmängden räknas från kravet på minst 10 millimeter vatten.

4i. Journalföring vid bortförande/mottagande av gödsel

Enligt SJVFS 2004:62, 13 § ska jordbruksföretag som tar emot stallgödsel eller andra organiska gödselmedel ha dokumentation över mottaget gödselslag, vilken mängd som tas emot, vilken mängd totalfosfor den mottagna gödseln motsvarar, datum för mottagandet samt från vem gödseln kommer. För stallgödsel kan uppgifter om vilka djurslag och vilket antal djur gödseln kommer ifrån ersätta uppgiften om mängden totalfosfor. Anteckningarna ska sparas och finnas tillgängliga under minst sex år.

Enligt SJVFS 2004:62, 14 § ska på jordbruksföretag som för bort stallgödsel finnas dokumentation över stallgödselmängden som levereras, vilka djurslag och vilket antal djur gödseln kommer ifrån alternativt hur stor mängd totalfosfor gödseln innehåller, datum för leverans samt till vem gödseln levereras. Dokumentationen ska sparas och finnas tillgänglig under minst sex år. Jordbruksföretag med högst tio djurenheter i genomsnitt på årsbasis omfattas inte av bestämmelserna i första stycket.

4j. Används mineralgödsel?

Kontrollera kadmiuminnehållet i mineralgödseln samt spridningsteknik (se 4g). Det ska framgå att kadmiuminnehållet i mineralgödsel max får vara 100 g kadmium per ton fosfor. Mineralgödsel får inte spridas under perioden 1 nov- 28 feb.

5. Slam/ Aska

Egenkontroll

Enligt SNFS 1994:2 10 § ska brukaren av åkermarken före användning av avloppsslam kontrollera markens metallhalt, om det kan antas att halten av en eller flera metaller i marken överskrider gränsvärden i bilaga B därför att

1. åkermarken håller hög ursprunglig halt av någon metall,
2. åkermarken är förorenad genom en olyckshändelse eller
3. industriutsläpp förekommer eller har förekommit i närheten.

Kontrollen ska ske med hjälp av provtagning och analys av representativa jordprover i överensstämmelse med de metoder som anges i bilaga D och E.

Uttagna markprover ska analyseras med avseende på

1. pH,
2. torrsubstans,
3. bly, kadmium, koppar, krom, kvicksilver, nickel och zink.

5a. Spridning av slam/aska sker

Med övriga gödselmedel avses produkter som förutom stallgödsel sprids på åkermark och har jordförbättrande egenskaper.

Är produkten ett gödselmedel eller ett avfall?

Om en produkt ska räknas som ett avfall eller inte måste avgöras i varje enskilt fall. Det är flera faktorer som avgör. För att en produkt inte ska ses som ett avfall ska användningen vara laglig, ytterligare behandling ska inte behövas och produkten ska vara en del av produktionsprocessen. Dessutom ska syftet med användningen vara att produkten ska användas som ett jordförbättrande medel. Om inte produkten kan klassas som avfall krävs inte heller någon anmälan till kommunen för mellanlagring, då det är avfallsförordningen som reglerar detta. Om det istället konstateras att produkten är ett avfall får den inte spridas på åkermark. För vidare hjälp att tolka, se bilaga 2 i EU:s tolkningsmeddelande om avfall och biprodukter.

Slam

Vilken problematik finns?

Eftersom slammet innehåller en del näringsämnen finns ett långsiktigt mål om att återföra dessa till marken. För just fosfor, som är en ändlig resurs, har riksdagen satt upp ett miljömål att minst 60 % av fosfor i avloppsslam ska återföras till marken. Detta innebär inte att slamspridning är okomplicerat eftersom slammet innehåller tungmetaller, kemikalier vi använder i samhället samt läkemedelsrester.

Halten av tungmetaller har de senaste hundra åren stigit i åkermarken. Kadmium är den metall som innebär störst risk för människors hälsa. Kadmium bryts inte ner vilket gör att halterna i marken successivt ökar genom främst slamtillförsel och mineralgödsling.

Vad innebär certifiering?

Genom en Revaqcertifiering förbinder sig avloppsreningsverkan att arbeta med att få ner halterna av oönskade ämnen i slammet. Krav ställs på administrationen av slammet som t.ex. krav på spårbarhet och att en anmälan skickas till kommunen inför spridning. Lagstiftningen gör ingen skillnad på om ett slam är certifierat eller inte och därför bör man som kommun behandla all slamspridning på samma sätt.

Hur hanterar man som kommun slamspridning på ett lämpligt sätt?

I stora delar av Skåne är halterna av kadmium förhöjda. Slamspridningen har dessutom ökat kraftigt under den senaste tiden. Detta motiverar att man som kommun kräver att jordprov tas på den mark där slam ska spridas. Lagstöd för detta finns i slamkungörelsen 1994:2 10 § och miljöbalkens hänsynsregler. Syftet med proven är att undersöka om marken innehåller förhöjda metallhalter.

Om det finns misstankar om att marken innehåller förhöjda halter av metaller så ska provtagning göras enligt slamkungörelsen. Finns det inga direkta misstankar är det lämpligt att det utförs en linjekartering, som är en mindre omfattande kartering. I bilaga 4 i ”Riktlinjer för gödsling och kalkning 2010” står det att läsa mer om hur denna kartering ska utföras.

Det är dessutom lämpligt att kommunen begär att få in uppgifter på var slam ska spridas, i vilka mängder samt analysprov av slammet. Lagstöd finns i Miljöbalken 26 kap 21 §. (upplysningsskyldighet). För att i framtiden kunna ha en uppfattning om var slam har spridits så bör denna dokumentation sparas på kommunen.

Slam bör också analyseras utifrån salmonellaförekomst.

Aska

Askan ska innehålla tillräckligt mycket näringsämnen för att det ska vara motiverat att sprida den på åkermark, den ska alltså tillföra marken något och spridningen får inte vara ett sätt att bli av med aska.

Det finns inget regelverk som reglerar spridning av aska på åkermark. Den lagstiftningen som lämpligast används som riktlinje för gränsvärden i aska och jord är kungörelsen 1994:2 som reglerar spridning av rötslam på åkermark. Hänsynsreglerna i Miljöbalken är också lämpliga att använda sig av. Det finns fall där giftiga ämnen har förekommit i askan och en fullständig analysrapport över vad askan innehåller samt uppgifter om dess ursprung ska redovisas till kommunen. Det gäller att vara extra uppmärksam på aska som inte har jordbruksursprung. Spridning av aska från egen halmpanna är lättast att motivera. I de fall där man vill sprida aska som inte har uppstått genom förbränning av produkter från gården bör jordprov tas. En linjekartering är lämplig om det inte finns misstankar om förhöjda metallhalter i jorden (mer information finns i bilaga 4 i ”Riktlinjer för gödsling och kalkning 2010”). Finns misstankar om förhöjda värden i marken bör provtagning enligt kungörelsen 1994:2 utföras.

Socketbrukskalk

Socketbrukskalk sprids främst för att tillföra marken kalk. Det är endast de lantbrukare som har odlingskontrakt med Nordic sugar har möjlighet att ta emot socketbrukskalk. Kadmium halten i socketbrukskalk brukar inte vara något problem, den går att jämföra med

kadmiumhalt i mineralgödsel. För att få en uppfattning om kadmiumhalt i sockerbrukskalk kan man göra en jämförelse med halten i annan kalk, exempelvis s.k. Ignaberga kalk.

Lantbrukarna behöver inte informera kommunen om spridning av sockerbrukskalk, att återföra den bidrar till ett kretslopp på åkermarken. De lantbrukare som har tillgång till kalken använder den vanligtvis en gång i växtföljden.